

We Lwowie, dnia 6. września 1907.

418423

III 1907. 287-511

Sejny III

Sejny III

Aleg 287

1907

III

2

287-511

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z projektem ustawy normującej stosunki prawne sezonowych robotników rolnych i leśnych.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 13. marca 1907 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu wniosek posła Zdzisława hr Tarnowskiego i towarzyszy zawierający zarys ustawy normującej stosunki prawne między pracodawcami a robotnikami sezonowymi rolnymi i leśnymi z poloceniem przedłożenia na najbliższej sesji opracowanego projektu tejże ustawy.

Wywiązując się z tego polecenia Wydział krajowy przedkłada w załączeniu projekt ustawy.

Potrzeba takiej ustawy jest niewątpliwą. Wnioskodawca dał temu trafny wyraz wskazując na przełom w robotniczych stosunkach naszego rolnictwa, który dokonuje się w naszych oczach.

Przeobrażanie to da się streścić w słowach: Dążność do zastąpienia dziennego najemnika robotnikiem sezonowym.

Zapotrzebowanie pracy najemnej pokrywały od dawna i przeważnie dziś jeszcze pokrywają gospodarstwa nasze z jednej strony nieliczną czeladzią stałą, używaną głównie do obsługi inwentarza, z drugiej strony najemnikiem dziennym to jest robotnikiem z dnia na dzień, używanym raz w większej, drugi raz w mniejszej liczbie zależnie od zapotrzebowania chwili i rodzaju bieżących robót. Ten system robocizny ulega zmianie. Nacisk idzie z dwóch stron. Naprzód gospodarstwo intensywne prowadzone musi sumę potrzebnej pracy oprzeć na trwalszej podstawie, musi szukać pewności, że ta suma pracy będzie do dyspozycji, nie może poddać się nieobliczalnym fluktuacyom najmu rąk roboczych z dnia na dzień, grożącym — w razie ujemnym — stratami niepowetowanymi, musi się uniezależnić od zmiennej podaży pracy.

I tu mamy pierwszy czynnik zmuszający wprost siłą konieczności do zmiany systemu najmu dziennego na najem sezonowy. Robotnika dziennego wypiera robotnik sezonowy t. j. ugodzony i zakontraktowany z góry na cały sezon robót rolnych lub przynajmniej na pewne dłuższe okresy.

Z drugiej strony, lecz w tym samym kierunku, idzie dążność robotników do szukania umowy o pracę sezonową. Od lat 15 przeszło trwająca, w ostatnich

czasach tłumna emigracja zarobkowa poza granice kraju, a głównie do Niemiec przyuczyła naszą ludność roboczą do kontraktów sezonowych zapewniających pracę przez 6 do 8 miesięcy w ciągu roku. Robotnik zdaje sobie jasno sprawę z korzyści, jakie daje najem sezonowy w porównaniu z dorywczym najmem dziennym. Już teraz w wielu, silniej emigracją objętych, powiatach kraju nie ma innego środka zapewnienia gospodarstwu robocizny, jak tylko zapomocą kontraktów sezonowych.

Tak więc jasnym jest, czem tłumaczyć należy ewolucję w systemie robocizny. Ani intensywna kultura rolna nie znosi niepewności w podaży rąk roboczych, ani robotnik nie chce opierać swego zarobku na dorywczym najmie dziennym. Obustronny interes leży w najmie sezonowym, i w tym też kierunku pójdzie zdecydowanie rozwój naszych stosunków roboczych w gospodarstwie rolnem i lasowem.

Obowiązkiem ustawodawcy jest podążać za zmianą stosunków, którą przynosi życie. Umowa o pracę sezonową według obowiązującego ustawodawstwa musi być oceniana według postanowień kodeksu cywilnego (część XXVI., §§. 1151—1174). Odnosne przepisy są przestarzałe, pochodzą bowiem z czasów (r. 1811) o innym układzie stosunków gospodarczych i nie odpowiadają zupełnie nowoczesnym poglądom na istotę „umowy o pracę“, w jej znaczeniu gospodarczem i prawnem.

Ustawami specjalnemi wyjęte zostały różne typy umów o pracę z pod przepisów prawa prywatnego i poddane osobnemu unormowaniu. I tak:

a) Stosunki prawne robotników przemysłowych reguluje ustawa przemysłowa, która jednak wyraźnie wyłącza sferę produkcji rolnej i leśnej, jakoteż przemysłu rolniczego (Art. V., a. Ces. patentu z 20. grudnia 1859).

b) Stosunki prawne pomocników handlowych podpadają bądź pod przepisy kodeksu handlowego bądź ustawy przemysłowej, w bliskiej jednak przyszłości unormowane zostaną specjalną ustawą, której projekt przedłożył już c. k. Rząd na ostatniej sesji Rady Państwa w r. b.

c) Podstawę prawną dla stosunków robotników górniczych jakoteż naftowych tworzy powszechna ustawa górnicza z r. 1854.

d) Umowa o pracę w przedsiębiorstwach kolejowych unormowana jest częściowo ustawą z r. 1902, częściowo zaś specjalnemi rozporządzeniami tworzącymi pragmatykę służbową.

e) Umowa o pracę w przedsiębiorstwach żeglugi opiera się o edykt nawigacyjny (z r. 1774) uzupełniony później szeregiem rozporządzeń specjalnych. Starania o uregulowanie odnosnych stosunków prawnych drogą ustawodawczą zostały już w najnowszych czasach podjęte (projekt z r. 1901).

f) Stosunki prawne służby domowej i czeladzi normują osobne regulaminy służbowe. Reforma ich na drodze ustawodawczej w naszym kraju jest — jak wiadomo — w toku. (Alegat 4 ex 1906 sprawozdań sejmowych).

Z tego pobieżnego przeglądu widocznem jest, że stosunki prawne licznych grup zostały wyjęte z pod przepisów kodeksu cywilnego i uregulowane osobno z uwzględnieniem specjalnych tych grup warunków bytu i pracy.

Podstawę prawną stosunków robotniczych w produkcji rolniczej i leśnej tworzą ciągle jeszcze zarówno przestarzałe jak niedostateczne przepisy kodeksu cywilnego. Stworzyć i w tej dziedzinie podstawę jasną i trwałą jest zadaniem niniejszego projektu.

Jeżeli projekt ten stanie się ustawą, pozostaną jeszcze dwie grupy pracowników w gospodarstwach rolnych nie mające osobno unormowanych stosunków prawnych, a mianowicie:

1. personal wyższego rzędu (oficyaliści i t. p.),
2. najemnicy dzienni.

Co do pierwszej grupy, to oczekiwać należy, że jej stosunki prawne uregulowane zostaną w niedalekiej przyszłości ustawą państwową, gdyż już w r. 1904 wniósł c. k. Rząd w Radzie państwa projekt ustawy do niej się odnoszący (Ge-

setzentwurf betreffend das Dienstverhältniss der in land- und forstwirtschaftlichen Betrieben Bediensteten. Aleg. 2006 ex 1904 sprawozdań stenograficznych Rady państwa).

Stosunki prawne najemników dziennych są proste i nieskomplikowane. Ustawodawcze ich unormowanie — jakkolwiek w zasadzie także potrzebne — nie jest jednak postulatem naglącym, a przynajmniej bez szkody interesu publicznego i interesowanych grup społecznych może być na przyszłość odroczone.

Przy układaniu niniejszego projektu Wydział krajowy liczył się w ogólności z projektem przedłożonym przez wnioskodawców, opierając postanowienia ustawy na następujących zasadniczych podstawach:

1. W §. 1. (ust. 1.) wyrażoną jest zasada fakultatywnej mocy ustawy. Tylko te umowy o pracę sezonową oceniane być mają według przepisów ustawy, w których strony wyraźnie oświadczyły, że się jej postanowieniom poddają. Jeżeli tego oświadczenia strony nie złożą, umowa będzie podpadała pod przepisy kodeksu cywilnego i w razie sporu rozstrzygać będą zwyczajne sądy czyli obecny stan prawny nie ulegnie co do tych umów zmianie. Strony będą miały swobodny wybór pójść w tym lub w tamtym kierunku, zastosować nową ustawę lub pozostać przy dawnym stanie prawnym. Wprowadzenie takiej zasady uzasadnionem jest faktem, że system robocizny sezonowej znajduje się jeszcze *in statu nascendi*, nie jest jeszcze wżytym ani powszechnym. Ze stanowiska polityki ustawodawczej jest już pora do unormowania podstaw prawnych kontraktu sezonowego, jednak nie czas jeszcze na bezwzględny przymus. Jest raczej wskazanem dla rozwoju tej nowej formy najmu pracy dozwolnić jej w sposób swobodny kształtować się i utrwaląć. Wątpić zresztą nie można, że ustawa ta stwarzająca jasne ramy stosunku prawnego i każdej stronie, pracodawcy i robotnikowi dająca nie istniejące bez niej korzyści, w licznych wypadkach braną będzie za podstawę kontraktu pracy i torować przez to będzie drogę do rozszerzenia się systemu sezonowej robocizny w naszych gospodarstwach rolniczych.

2. Z pod zasady fakultatywności należało usunąć pewne postanowienia (§. 1. ustęp 2). Jedne dlatego, że z natury rzeczy nie mogą być poddane woli stron, a to:

- a) przepisy o legitymacjach robotniczych (§. 4—6),
- b) o odmówieniu robotnika (§. 21),
- c) o nakłanianiu robotnika do zerwania umowy (§. 44).

Inne dlatego, że wymagają tego względny natury publicznej, a mianowicie przepisy:

- a) o wypłacie zarobku w gotówce (§. 28),
- b) o zniewalaniu robotnika do kupowania towarów u pracodawcy lub wskazanych przezeń osób (§. 29),
- c) o wypłacie zarobku w szynkowniach (§. 30).
- d) o spoczynku niedzielnym i świątecznym (§. 32).

Te wszystkie zatem postanowienia mają moc obowiązującą nawet wówczas, gdy zresztą strony nie przystąpiły do umowy na zasadzie niniejszej ustawy.

3. Ponieważ zadaniem ustawy jest unormowanie kontraktów o pracę sezonową, niezbędnem było podać określenie „robotnika sezonowego“. Przy pomocy definicyi w §. 2. odgraniczono wyraźnie sferę osób, do których ustawa może być stosowaną, z jednej strony od czeladzi i służby gospodarczej, z drugiej strony od robotników dziennych. Że ustawa nie dotyczy tzw. oficjalistów i urzędników gospodarczych, wynika wprost z użycia wyrazu „robotnik“, które to określenie samo wystarcza do usunięcia wątpliwości, czy ustawa dotyczy także personelu wyższego i nadzorczego.

4. W §. 4—6. wprowadza projekt ustawy nowy typ legitymacyi robotniczych, dotychczas nie istniejący. Jest to niezbędnem, gdyż obecnie brak wogóle legitymacyi prawem określonej dla robotnika rolnego. Zupełnie niewłaściwie, jednak z konieczności, zaopatruje się ten robotnik rolny bądź w książkę służbo-

wą, pomimo, że służyć nie jest, ani nim się nie staje przez przedłożenie książki służbowej, bądź też w książkę robotniczą przepisaną dla robotników przemysłowych ustawą przemysłową, pomimo, że ta ustawa wyraźnie robotników rolnych wyklucza z pod swego zakresu działania.

5. Projekt ustawy wprowadza (§. 7.) konieczność umowy pisemnej. Zdajemy sobie sprawę z tego, że jest to pewnem utrudnieniem w zawiązaniu stosunku między pracodawcą a robotnikiem. Jednak za umową pisemną przemawiają ważne względy. Sam fakt istnienia dokumentu usuwa odrazu cały szereg sporów o treść umowy, następnie ułatwia nadzwyczajnie rozstrzygnięcie sporu, jeżeli do niego przyjdzie. Zresztą praktyka dotychczasowa wykazuje, że kontrakty sezonowe zawiera się już teraz prawie zawsze pisemnie, zatem odnośny przepis nie odbiega od praktyki, tylko ją utrwała. Wreszcie przez wydanie odpowiednich formularzy, drukowanych, n. p. przez Towarzystwa rolnicze będzie można trudność układania umowy zupełnie usunąć.

6. Drugim formalnym wymogiem umowy jest (§. 7—9), aby była zawartą przy ingerencji

albo dwóch świadków,
albo naczelnika gminy
albo publicznego biura pośrednictwa pracy.

Skoro umowa musi być pisemną, a znaczna część robotników rolnych należy niestety do analfabetów, jest wskazaniem, aby ktoś trzeci przy zawarciu umowy współdziałał. Ażeby to utrudnienie o ile możności osłabić, daje projekt ustawy stronom do wyboru albo użycie świadków albo ingerencji naczelnika gminy. Jeżeli umowa dojdzie do skutku przez biuro pracy, które jest organem publicznym, odpada oczywiście potrzeba żądania jeszcze kogo innego do aktu zawarcia umowy.

7. Trudną do rozstrzygnięcia kwestyę tworzy problem kompetencji władz w sporach powstających na tle umów o pracę (§. 53—57).

Przekazanie wszystkich sporów sądom zwyczajnym, nasuwa wątpliwości ze względu na przewlekłość postępowania w tych wypadkach, gdzie chodzi o natychmiastowe rozstrzygnięcie. Większą szybkość załatwienia sporu i egzekucyi zapewnia postępowanie przed władzami politycznymi. Z drugiej strony nie ma powodu wprowadzać orzecznictwa władz politycznych tam, gdzie nie zależy specjalnie na szybkości załatwienia sporu, względnie gdzie wysokość pretensyi spornej wymaga pozostawienia orzecznictwa w rękach władz sądowych.

Projekt rozdziela kompetencyę między sądy zwyczajne a władze polityczne w sposób następujący:

Do sądów zwyczajnych mają należeć:

- a) spory ze stosunku umownego w okresie przed rozpoczęciem robót,
- b) spory o roszczenia pieniężne ponad sumę 50 koron powstające w czasie wykonywania robót,
- c) spory powstające po rozwiązaniu umowy,
- d) orzecznictwo karne w wypadkach:
  - 1) gdy ugodzony robotnik do pracy nie stanie (§. 19.),
  - 2) gdy pracodawca ugodzonego robotnika do pracy nie przyjmie (§. 22).

Do władz politycznych mają należeć:

- a) spory między pracodawcą a robotnikiem powstające w okresie od chwili rozpoczęcia robót aż do rozwiązania umowy z wyłączeniem roszczeń pieniężnych ponad 50 koron,
- b) orzecznictwo karne co do wszystkich przekroczeń z wyłączeniem dwóch wymienionych powyżej wypadków przekazanych sądom zwyczajnym.

Wydział krajowy sądzi, że takie rozgraniczenie kompetencji odpowiada celowi, gdyż zapewnia tam, gdzie potrzeba, szybkie i skuteczne orzecznictwo władz politycznych, pozostawiając sądom te spory, przy których na szybkości nie zależy.

Równocześnie przedkłada Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi rezolucję z wezwaniem do c. k. Rządu o ustawodawcze przyznanie uwolnienia od stempli:

- a) legitymacyom robotniczym,
- b) dokumentom dotyczącym zawarcia umowy,
- c) wszelkim aktom wnoszonym i sporządzanym w postępowaniu przed władzami politycznymi na zasadzie niniejszej ustawy.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

- I. załączony ./ projekt ustawy,
- II. rezolucję następującej treści:

./ Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w drodze ustawodawczej postarał się o uwolnienie od stempli następujących dokumentów w sprawach opartych o ustawę z dnia . . . . dotyczącą stosunków prawnych robotników sezonowych, rolnych i leśnych:

- a) legitymacyi robotniczych,
- b) dokumentów dotyczących umowy,
- c) wszelkich skarg, pism i protokołów wnoszonych względnie sporządzanych w postępowaniu przed władzami politycznymi.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:
St. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:
Dr. Stanisław Dąbski, w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Ustawa

z dnia . . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o stosunkach prawnych między pracodawcami a rolnymi i leśnymi robotnikami sezonowymi.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

I. Moc obowiązująca i zakres stosowania ustawy.

§. 1.

Stosunki prawne wynikające z umów między pracodawcami a robotnikami sezonowymi w gospodarstwie rolnem lub leśnem będą oceniane wedle przepisów niniejszej ustawy, o ile strony w umowie wyraźnie oświadczyły, że się postanowieniom tej ustawy poddają.

Bez względu jednak na oświadczenie stron stosowane będą wprost z mocy niniejszej ustawy postanowienia §. 4—6, 21, 28—30, §. 32, §. 44 i §. 47.

§. 2.

Robotnikami sezonowymi w znaczeniu tej ustawy są osoby, które nie wchodząc w stosunek służbowy, podlegający przepisom o czeladzi służebnej, obowiązują się wykonywać roboty w gospodarstwie rolnem lub leśnem przez czas z góry określony nie krótszy niż 6 dni roboczych.

§. 3.

Ustalenie warunków pracy w granicach zakreślonych ustawą jest przedmiotem swobodnej umowy.

Jednak postanowienia umowne zmieniające przepisy §§. 28—30, 32, 40, 41, i 47 uważane będą za nieważne.

W braku wyraźnej umowy co do pewnych szczegółów stosunku prawnego rostrzygające będą przepisy niniejszej ustawy, następnie powszechnej ustawy cywilnej, wreszcie zwyczaj miejscowy.

II. Legitymacye robotnicze.

§. 4.

Każdy robotnik sezonowy ma posiadać legitymacyę robotniczą.

Legitymacyę robotniczą wystawi bezpłatnie Zwierzchność gminy miejsca stałego pobytu robotnika. Formularz legitymacyi przepisany będzie drogą rozporządzenia (§. 58.).

O zgubieniu legitymacyi ma być bezzwłocznie zawiadomiona Zwierzchność gminna, która dokument wystawiła. Po zbadaniu i ocenieniu zachodzących okoliczności, wyda ta sama Zwierzchność gminna nową legitymacyę z wyraźnym napisem „duplikat“.

Kto przez podanie fałszywych okoliczności wyłudził duplikat legitymacyi, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

Zwierzchności gminne obowiązane są utrzymywać spis wystawionych legitymacyi.

Robotnik posługujący się cudzą legitymacyą robotniczą popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

Podrabianie lub fałszowanie legitymacyi ścigane będzie według ustawy karnej.

§. 5.

Robotnikowi małoletniemu wyda Zwierzchność gminna legitymacyę robotniczą tylko za przyzwoleniem ojca lub opiekuna, robotnicy zameężnej tylko za przyzwoleniem męża. Okres czasu, na który takie przyzwolenie zostało udzielonem, będzie w legitymacyi uwidocznionym.

Jeżeli o oświadczenie prawnych zastępców postarać się nie można, może władza polityczna I-szej instancyi polecić wydanie legitymacyi bez ich przyzwolenia.

Robotnik małoletni, względnie kobieta zameężna, zaopatrzeni w wymagane niniejszą ustawą legitymacye, nie potrzebują przy zawarciu umowy o pracę osobnego przyzwolenia swych prawnych zastępców, względnie męża.

§. 6.

Legitymacya robotnika, który zawarł umowę, będzie złożoną do rąk pracodawcy i pozostaje u niego w przechowaniu aż do chwili rozwiązania umowy.

Pracodawca wpisze do legitymacyi swoje nazwisko i miejsce zamieszkania, okres i rodzaj umówionych robót, wreszcie fakt rozwiązania umowy.

Uwagi dla robotnika niekorzystne nie mogą być wpisywane w legitymację.

Pracodawca obowiązany jest po rozwiązaniu umowy legitymację robotnikowi zwrócić, wyjąwszy wypadek przewidziany w §. 45.

Pracodawca, który bezprawnie legitymację robotnika zatrzymuje i wydać jej nie chce, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

III. Zawarcie umowy.

§. 7.

Umowa o pracę sezonową, jeżeli ma być ocenianą według niniejszej ustawy, musi być zawartą pisemnie.

Do zawarcia umowy należy zaważać dwóch świadków, wyjąwszy wypadki przewidziane w §. 8. i 9.

Świadkowie stwierdzą swym podpisem na dokumencie umowy, że treść jej została w ich obecności stronom odczytana, że nasuwające się wątpliwości zostały wyjaśnione, że wreszcie umowa została własnoręcznie przez obie strony podpisana.

Nie umiejący pisać kładą na dokumencie umowy znak ręczny, zaś jeden ze świadków wpisuje obok nazwisko dotychczasowej osoby.

§. 8.

Na żądanie bądź pracodawcy, bądź robotnika będzie umowa zawartą wobec naczelnika gminy (względnie zastępcy) tej miejscowości, w której zawiera się umowę.

Naczelnik gminy nie może odmówić swego współdziałania przy zawarciu umowy i nie wolno mu żądać za to jakichkolwiek opłat.

Zawarcie umowy w swej obecności i autentyczność podpisów stwierdzi naczelnik gminy swoim podpisem i pieczęcią gminy.

Jeżeli umowę zawarto wobec naczelnika gminy, odpada potrzeba użycia świadków (§. 7.).

§. 9.

Umowy zawarte przy współdziałaniu publicznego biura (urzędu) pośrednictwa pracy, założonego na zasadzie ustawy z 16-go marca 1904 nr. 56. Dz. u. kr. nie potrzebują obecności świadków (§. 7.) względnie interwencji naczelnika gminy (§. 8.).

§. 10.

Umowa o pracę ma być wygotowana albo w 2 równobrzmiących egzemplarzach, z których każdy podpisanym zostanie przez obie strony, poczem każdej stronie zostanie jeden egzemplarz doręczony, albo też może być spisana tylko w jednym egzemplarzu, a wówczas należy drugiej stronie

wydać dosłowny odpis umowy, którego wierzitelność stwierdzą bądź świadkowie, bądź Zwierzchność gminna, bądź wreszcie publiczne biuro (urząd) pośrednictwa pracy, zależnie od tego, kto przy zawarciu umowy współdziałał (§. 7—9).

§. 11.

Jeżeli umowę spisano w dwóch egzemplarzach (§. 10.), a później okaże się, że egzemplarze te nie są równobrzmiące, w razie sporu rozstrzygającym jest tekst tego egzemplarza, który znajduje się w ręku robotników.

§. 12.

Osoby występujące przy zawieraniu umowy imieniem nieobecnych robotników, muszą się wykazać ich pełnomocnictwem potwierdzonym przez Zwierzchność gminną miejsca stałego pobytu robotników.

Zawarta przez pełnomocników umowa wiąże wszystkich na pełnomocnictwie podpisanych.

Pełnomocnictwo należy dołączyć do umowy, a w szczególności do tego jej egzemplarza, który doręczono pracodawcy.

§. 13.

Pracodawca, który zawiera z robotnikiem umowę przez swego urzędnika gospodarczego, winien tego urzędnika zaoptować w pisemne pełnomocnictwo.

Umowa zawarta przez urzędnika gospodarczego pracodawcy wiąże bezpośrednio i w całości pracodawcę, który przeciw roszczeniom robotnika z tytułu zawartej umowy nie może się bronić twierdzeniem, że swego pełnomocnika nie upoważnił do zawarcia umowy w tym zakresie, w jakim on to uczynił.

Pełnomocnictwo należy dołączyć do tego egzemplarza umowy, który doręczono robotnikowi.

§. 14.

Przodownik, który zobowiązał się stanąć do pracy wraz z umówioną partią robotników, których pełnomocnictwem z góry wykazać się nie mógł, lecz których dopiero później zebrać zamierza, przyjmuje osobiście całą odpowiedzialność prawną wynikającą z umowy lub niniejszej ustawy.

§. 15.

Jeżeli strony za obopólnem porozumieniem w czasie obowiązywania umowy chcą zmienić jej warunki lub je uzupełnić, mają postąpić w sposób przepisany dla zawarcia umowy głównej.

§. 16.

Dokument umowy ma zawierać:

1. oświadczenie, że strony poddają się postanowieniom niniejszej ustawy,

2. dokładne wymienienie pracodawcy i miejsca pracy,
3. oznaczenie okresu trwania i rodzaju robót,
4. oznaczenie dnia rozpoczęcia robót względnie podanie sposobu zawiadomienia robotnika, kiedy roboty się rozpoczną,
5. oznaczenie długości dnia roboczego i przerw w pracy, jakoteż wynagrodzenia za godziny nadliczbowe,
6. oznaczenie rodzaju wynagrodzenia t. j. czy roboty będą wykonywane za udział w płonach, za płacę akordową, dzienną, miesięczną lub t. p.,
7. oznaczenie wysokości wynagrodzenia, oraz terminów wypłaty,
8. określenie świadczeń w naturze ze strony pracodawcy z podaniem ilości deputatu według wagi względnie miary metrycznej, oraz terminów wydawania. Zarazem należy podać pieniężną wartość deputatu, względnie gotowego wikt, jeżeli go pracodawca ma robotnikom dostarczać,
9. oznaczenie, jaka część płacy i w jaki sposób będzie przez pracodawcę zatrzymana tytułem kaucyi,
10. postanowienia co do przerw w pracy spowodowanych przeszkodami elementarnymi,
11. postanowienia co do umówionej zaliczki i sposobu jej potrącenia,
12. postanowienia co do kosztów podróży robotnika do miejsca pracy i z powrotem,
13. podanie głównych przepisów porządku domowego, których przestrzegania pracodawca wymaga,
14. oświadczenie robotnika, że umówioną pracę wykonywać umie i wolny jest od dolegliwości, któreby mu pracę uniemożliwiały,
15. oświadczenie robotnika płci męskiej, że w chwili zawarcia umowy nie ma wiadomości o powołaniu do służby wojskowej w czasie, na który godzi się do pracy,
16. postanowienia co do narzędzi, jeżeli je robotnik ma mieć własne,
17. postanowienia co do pomocników, jeżeli ich robotnik ma ze sobą przyprowadzić,
18. imienne wskazanie pełnomocników robotników, jeżeli umowa obejmuje całą ich partyę.

§. 17.

Zadatek lub zaliczka wypłacona przez pracodawcę przy zawarciu umowy ma być potrącona (§. 16. ust. 11.) ze zarobku, jeżeli się inaczej nie umówiono.

Ani zwrot zaliczki przez robotnika, ani zrzeczenie się jej przez pracodawcę nie ma wpływu na ważność umowy.

Robotnik, który nie stanął do pracy, obowiązany jest do zwrotu zaliczki, chyba, że stało się to z winy lub zaniedbania ze strony pracodawcy.

IV. Zmiana w osobie pracodawcy.

§. 18.

Jeżeli w osobie pracodawcy zajdzie zmiana z jakiegokolwiek powodu, zanim roboty rozpoczęto, natenczas prawonabywca obowiązany jest o tem robotnika względnie jego pełnomocnika (§. 16. ust. 18.) bezzwłocznie zawiadomić.

W tym wypadku zarówno prawonabywca, jakoteż robotnik ma prawo stosunek umowny wypowiedzieć. Wypowiedzenie nie jest jednak dopuszczalnem później niż na 4 tygodnie przed umówionym terminem rozpoczęcia robót chyba, że druga strona dobrowolnie na rozwiązanie umowy się zgadza.

Prawonabywca wypowiadający umowę obowiązany jest zwrócić robotnikowi wydatki poniesione przy zawarciu umowy.

Robotnik wypowiadający umowę nie ma prawa do podnoszenia roszczeń o zwrot poniesionych wydatków.

Jeżeli prawonabywca zaniedba zawiadomić robotnika o zaszłej w osobie pracodawcy zmianie, natenczas robotnik jest uprawnionym do wypowiedzenia i rozwiązania umowy każdego czasu aż do terminu rozpoczęcia robót włącznie.

Jeżeli wypowiedzenie z żadnej strony nie nastąpi, umowa w całej pełni ma być wykonana na rachunek osoby, która gospodarstwo objęła.

Jeżeli zmiana w osobie pracodawcy nastąpi już w ciągu wykonywania umówionych robót, natenczas prawonabywca przejmuje z zastrzeżeniem regresu względem pierwotnego pracodawcy wobec robotników wszystkie obowiązki wynikające z umowy, choćby się odnosiły do czasu przed zmianą osoby pracodawcy, i jest wobec nich bezpośrednio zobowiązany.

Przepisy tego paragrafu mają także zastosowanie w wypadku zaprowadzenia zarządu przymusowego.

V. Skutki nie jawienia się, względnie nieprzyjęcia do pracy.

§. 19.

Jeżeli ugodzony robotnik nie jawi się do pracy w terminie umówionym, winno c. k. Starostwo na żądanie pracodawcy za okazaniem umowy, po zbadaniu powodu niejawienia się, w jak najkrótszej drodze sprowadzenie robotnika na miejsce pracy natychmiast zarządzić. Rekurs przeciw takiemu zarządzeniu nie ma mocy wstrzymującej.

Jeżeli pracodawca nie żąda przymusowego dostawienia robotnika, albo gdy dostawienie okaże się niewykonalnem, podlega robotnik karze w §. 49. oznaczonej. Karę tę orzeka właściwy z ustawy c. k. Sąd na żądanie pracodawcy.

Orzeczenie kary nie zwalnia robotnika od odpowiedzialności za wyrządzoną pracodawcy szkodę.

§. 20.

Robotnik, który wynajmuje się kilku pracodawcom na ten sam okres czasu, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

Robotnik jest obowiązany wypełnić tę umowę, którą najpierw zawarł.

Innym pracodawcom winien wynagrodzić szkodę, wyjąwszy, gdyby wiedzieli o zawarciu przezeń poprzedniej umowy.

§. 21.

Kto najmuje robotnika, wiedząc, iż tenże na ten sam czas z kim innym zawarł umowę, albo przez korzystniejszą obietnicę stara się go nakłonić do zerwania poprzednio zawartej umowy, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

W wypadku tym należy za każdego w ten sposób od pierwotnej umowy odwiedzonego robotnika grzywnę osobno orzec, a nadto nałożyć na winnego solidarny z robotnikiem obowiązek odszkodowania pierwszego pracodawcy.

§. 22.

Pracodawca, który ugodzonego robotnika do pracy nie przyjmie, odpowiada mu za całą wyrządzoną szkodę i podpadnie karze oznaczonej w §. 49.

Orzeczenie o karze i wysokości odszkodowania wyda właściwy z ustawy c. k. Sąd na żądanie robotnika.

VI. Wykonanie umowy.

§. 23.

Robotnik jest obowiązany w terminie umówionym przybyć na miejsce pracy z potrzebnymi narzędziami, ewentualnie z pomocnikami, jeżeli tak się umówiono i roboty rozpocząć, spełniać je dokładnie według wskazówek pracodawcy, przestrzegać porządku ustanowionego w gospodarstwie przez pracodawcę i w ogóle spełniać w sposób jak najlepszy obowiązki umowne.

§. 24.

Jeżeli robotnik wbrew umowie jawi się do pracy bez narzędzi lub pomocników, wolno pracodawcy koszt dostarczonych mu narzędzi lub pomocy potrącić ze zarobku.

§. 25.

Robotnicy podejmujący robotę w jednej partyi na podstawie jednego dokumentu umowy, są odpowiedzialni solidarnie za przedmioty oddane im do wspólnego użytku, każdy zaś z osobna odpowiada za szkody przez siebie zrządzone w innych przedmiotach.

Na pokrycie wyrządzonej szkody, może pracodawca zatrzymać odpowiednią część zarobku robotnika.

Zatrzymany zarobek nie może służyć na pokrycie roszczeń pracodawcy z innego tytułu.

§. 26.

Robotnikowi nie wolno deputatu, o ile zawiera przedmioty pożywienia, względnie gotowej żywności od pracodawcy otrzymywanej ani sprzedać ani w ogóle odstąpić innym osobom.

§. 27.

Pracodawca obowiązany jest za nadejściem czasu w umowie oznaczonego robotnika do pracy przyjąć, wynagrodzenie regularnie wypłacać, naturalia w umówionej ilości i dobrej jakości punktualnie wydawać, tudzież inne umowne zobowiązania dokładnie wypełniać.

Pracodawcę, który w toku robót zobowiązań swoich nie dopełnia, zmusi do tego kompetentna władza zagrożeniem, względnie nałożeniem kar pieniężnych w tej ustawie określonych (§. 49).

Jeżeli naruszenie umowy albo postanowień i zakazów niniejszej ustawy nastąpiło ze strony zarządzającego urzędnika gospodarskiego, karę należy nałożyć na urzędnika, a obowiązek odszkodowania także na pracodawcę.

§. 28.

Umówiona płaca musi być uiszczaną w gotówce.

Zabronionem jest wydawanie zamiast gotówki napojów wysokowych lub towarów, jakoteż uskutecznianie wypłaty zapomocą jakichkolwiek przekazów.

Robotnik, którego należytość zaspokojono inaczej niż gotówką, może mimo to żądać wypłacenia tych należytości w gotówce, czemu nie można przeciwstawić, że w miejsce zapłaty dostarczono innych przedmiotów względnie przekazów, ani też domagać się zwrotu wartości tych przedmiotów względnie przekazów.

§. 29.

Kto zniewala robotnika do kupowania pewnych przedmiotów u pracodawcy lub wskazanych przezeń osób, dopuszcza się przekroczenia niniejszej ustawy.

§. 30.

Wypłata zarobku w domach gospodnich i szynkowniach jest wzbronioną i stanowi przekroczenie niniejszej ustawy.

§. 31.

Nakładanie kar pieniężnych na robotnika przez pracodawcę lub jego dozorujących zastępców, o ile w umowie wyraźnie przewidzianem nie zostało, jest wzbronione.

§. 32.

W niedziele i uroczyste dni świąteczne swojego obrządku robotnik nie jest obowiązany do pracy, chyba, że pracodawca z góry w umowie zastrzegł wykonywanie pewnych niezbędnych w gospodarstwie robót także w niedziele i dni świąteczne.

§. 33.

Jeżeli w gospodarstwie zajdzie potrzeba pilnych a niezbędnych robót, których odroczenie grozi niepowetowaną szkodą, o czym rozstrzyga pracodawca, robotnik na jego żądanie obowiązany jest do pracy poza umówionymi godzinami, nie dłużej jednak niż przez godzin dwie, za co należy mu się osobne wynagrodzenie (§. 16. ust. 5).

§. 34.

Jeżeli wynagrodzenie za pracę ustanowiono w części zbiórow ułamkowo oznaczonej, a pracodawca życzy sobie rozpocząć zwózkę podczas trwania robót, należy udział robotników wytyczyć sposobem na miejscu praktykowanym, o ile niema wyraźnej na to umowy. Do czynności tej należy wezwać przedstawicieli robotników (§. 16. ust. 18).

Jeżeli do wytyczenia nie jawią się wezwani przedstawiciele robotników, może pracodawca sam uskutecznić wytyczenie.

§. 35.

Spory powstające między pracodawcą a robotnikiem mają być przedłożone do rozstrzygnięcia kompetentnej według tej ustawy władzy. Aż do rozstrzygnięcia żadna strona nie może wstrzymać się od wykonywania swoich obowiązków względnie uiszczania świadczeń wobec strony drugiej.

Strona postępująca wbrew tej zasadzie, uważaną będzie za łamiącą umowę.

VII. Kaucya dla zabezpieczenia umowy.

§. 36.

Dla zabezpieczenia dotrzymania umowy może pracodawca zatrzymać tytułem kaucyi część zarobku robotnika, jednak nie wyższą niż 25% zarobku, który ma być wypłaconym w gotówce.

W tych granicach wysokość kaucyi i sposób jej zatrzymania będzie określonym umową (§. 16. ust. 9).

Kaucya zostanie robotnikowi wydaną przy prawidłowem rozwiązaniu umowy.

W razie bezprawnego zerwania umowy przez robotnika (§. 43.) lub w razie rozwiązania umowy przez pracodawcę z winy robotnika (§. 39.), kaucya przepada w całości na rzecz pracodawcy.

VIII. Zgaśnięcie, rozwiązanie, zerwanie umowy.

§. 37.

Umowa o robotę sezonową gaśnie przez upływ umówionego czasu względnie przez ukończenie robót, do których robotnicy zostali ugodzeni.

Dalsze zatrudnienie robotników wymaga nowej, względnie dodatkowej umowy (§. 15).

§. 38.

Umowa o pracę sezonową nie może być rozwiązana przez jednostronne wypowiedzenie wyjąwszy wypadek przewidziany w §. 18., natomiast może być każdego czasu rozwiązana za obustronną zgodą.

§. 39.

Pracodawca uprawnionym jest rozwiązać z robotnikiem jednostronnie umowę:

1. jeżeli robotnik oddaje się nałogowo pijaństwu, a trzykrotne upomnienie pozostanie bezskutecznem,

2. jeżeli dopuści się kradzieży, złośliwego uszkodzenia własności pracodawcy lub innego czynu karygodnego, który go czyni niegodnym zaufania pracodawcy,

3. jeżeli znieważa pracodawcę, jego domowników lub w jego imieniu nadzorujących zastępców,

4. jeżeli uporczywie i mimo upomnień zaniedbuje swoje obowiązki lub innych robotników pobudza do nieposłuszeństwa i oporu,

5. jeżeli się okaże niezdolnym do ugodzonej pracy,

6. jeżeli został uwięzionym na czas dłuższy niż ośm dni.

Robotnik wydalony przez pracodawcę z powodów w tym paragrafie przewidzianych traci kaucję, z wyjątkiem wypadku przewidzianego w punkcie 5. niniejszego paragrafu.

§. 40.

Robotnik uprawnionym jest rozwiązać jednostronnie umowę:

1. jeżeli pracodawca lub w jego imieniu nadzorujący zastępcy robotnika czynnie znieważają,

2. jeżeli nakłaniają go do czynów nieobyczajnych lub karygodnych,

3. jeżeli pracodawca mimo nakazu władzy (§. 27. ust. 2.) nie dotrzymuje wobec robotnika głównych swoich w umowie przyjętych zobowiązań, a w szczególności:

a) należnego zarobku nie wypłaca,

b) umówionego deputatu względnie wiktury nie wydaje lub wydaje go w stanie do użycia nieprzydatnym,

c) nie dostarcza mieszkania, w którymby robotnicy bez szkody dla zdrowia mieszkać mogli.

§. 41.

Robotnikowi, który korzystając z postanowień §. 40., rozwiązał umowę, winien pracodawca zapłacić z tytułu odszkodowania zarobek i wartość deputatu za cały pozostały czas umówionej pracy.

§. 42.

W razie wypadku śmierci lub ciężkiej choroby w najbliższej rodzinie robotnika, albo w razie innego ważnego powodu zmuszającego robotnika do powrotu do domu, uprawnionym jest robotnik do żądania odpowiedniego czasowego zwolnienia od pracy. Jeżeli pracodawca nie zgadza się na czasowe zwolnienie, jeżeli co do czasu trwania takiego czasowego zwolnienia nie nastąpi dobrowolne porozumienie, wówczas c. k. Starostwo orzeknie po zbadaniu powodu w jak najkrótszej drodze, czy i na jak długo zwolnienie od pracy ma nastąpić.

Ten przepis ma także zastosowanie w razie, jeżeli robotnik żąda z ważnych powodów zupełnego uwolnienia przed wykonaniem umówionej pracy, a pracodawca uwolnić go nie chce.

Przeciw rozstrzygnięciu c. k. Starostwa nie ma środka prawnego. Gdyby się następnie okazało, że robotnik uzyskał zwolnienie przez podanie nieprawdziwych okoliczności, uważanym będzie za łamiącego umowę (§. 43).

W razie powołania robotnika do czynnej służby wojskowej w czasie trwania stosunku umownego, pracodawca po okazaniu mu karty powoławczej nie może robotnikowi odmówić uwolnienia na czas niezbędny do odbycia służby.

Za czas uwolnienia od pracy nie należy się robotnikowi płaca ani deputat, chyba, że w umowie wyraźnie inaczej postanowiono.

§. 43.

Robotnik, który samowolnie bez prawnej podstawy (§. 40) umowę zerwie przez porzucenie pracy, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

Zrywający umowę traci prawo do wypłaty kaucyi (§. 36), jakoteż prawo do żądania należnego, lecz jeszcze nie wypłaconego zarobku.

§. 44.

Kto zerwanie umowy przez robotnika spowoduje lub spowodować usiłuje agitacją, groźbami lub przymusem, będzie karany grzywną w wysokości 300 K., względnie aresztem dni 30, o ile czyn nie podpada pod wyższą karę, zagrożoną postanowieniami ustawy karnej.

§. 45.

Legitymacye robotników, którzy bez prawnej podstawy umowę zerwali (§. 43), odda pracodawca właściwemu c. k. Starostwu.

§. 46.

Pracodawca, który robotnika samowolnie bez prawnej podstawy (§. 39) wydali i przez to umowę z nim zerwie, popełnia przekroczenie niniejszej ustawy.

Pracodawca, zrywający umowę, obowiązany jest robotnikowi wynagrodzić szkodę przez wypłacenie zarobku i wartości umówionego deputatu za cały pozostały czas umówionej pracy.

IX. Postanowienia na wypadek choroby robotnika.

§. 47.

Robotnikowi, który w czasie robót zachorował, należy się od pracodawcy przez dni 14 bezpłatna pomoc lekarska, mieszkanie i deputat względnie wikt, natomiast nie należy się płaca.

Jeżeli choroba trwa dłużej niż dni 14, umowa ulega rozwiązaniu, o czym pracodawca zawiadomi Zwierzchność gminną, która postąpi z robotnikiem tak, jak z każdym ubogim chorym.

X. Wierzytelności robotników.

§. 48.

Wierzytelności robotników należą do kategorii uprzywilejowanych po myśli §§. 120. 1. 3. i 216. 1. 3. ordynacyi egzekucyjnej.

XI. Postanowienia karne.

§. 49.

Przekroczenia niniejszej ustawy, o ile nie są zagrożone karą wyższą, karane będą grzywnami od 10 do 100 koron. Grzywny te w razie nieściągalności zamienione zostaną tem samem orzeczeniem karnem na areszt od 1 do 10 dni.

§. 50.

Jeżeli kara pieniężna, względnie aresztu, orzeczoną została przeciw robotnikowi w czasie robót, może być jej wykonanie na prośbę pracodawcy odroczonem aż do chwili rozwiązania umowy.

Jeżeli ukarany robotnik obowiązków swych zresztą należyście dopełnił, a umowa prawidłowo została rozwiązana, wówczas na prośbę robotnika, popartą przez pracodawcę, wykonanie kary może być zaniechanem.

§. 51.

Orzecznictwo karne wykonywanem będzie nie z urzędu, lecz tylko na wniosek strony dokonaniem przekroczeniem dotkniętej.

Aż do chwili wydania wyroku wniosek taki może być cofniętym.

Z urzędu dochodzone i karane będą jedynie przekroczenia przewidziane w §. 4. i §. 44.

§. 52.

Zapłacone grzywny przypadają funduszowi ubogich tej gminy, w której skazany ma stałe miejsce zamieszkania. Gdyby miejsce zamieszkania skazanego nie dało się stwierdzić, albo leżało poza granicami kraju, grzywna przypada gminie miejsca umówionej pracy.

XII. Kompetencya władz.

§. 53.

Do kompetencyi władz politycznych, a mianowicie w I. instancyi do kompetencyi c. k. Starostwa, w którego okręgu znajduje się miejsce pracy, zaś w II. i ostatniej instancyi do kompetencyi c. k. Namiestnictwa należą:

a) orzecznictwo karne z wyjątkiem wypadków przewidzianych w §. 19. i 22;

b) orzecznictwo w sporach między pracodawcą a robotnikiem powstałych w czasie od dnia rozpoczęcia robót aż do chwili rozwiązania umowy, z wyjątkiem takich spraw, w których chodzi o roszczenie pieniężne ponad sumę 50 kor.

W razie, gdy przedmiotem sporu jest zbiorowe roszczenie całej partyi robotników z tytułu tej samej umowy do jednego pracodawcy, kompetencyę władzy należy oceniać według wysokości kwoty odpowiadającej roszczeniu poszczególnego robotnika.

§. 54.

Do wytoczenia sporu u władzy I. instancyi, względnie wniesienia rekursu do władzy II. instancyi, uprawnionym jest robotnik w imieniu własnem, względnie pełnomocnik robotnika, który jako taki w umowie został oznaczonym (§. 16. ust. 18). Dokument umowy, którym powinien się wykazać, służy mu za legitymacyę i zastępuje pełnomocnictwo.

§. 55.

Od orzeczenia I. instancyi przysługuje każdej stronie rekurs, który należy wnieść w przeciągu 8 dni licząc od dnia ogłoszenia wyroku. Rekurs należy wnieść pisemnie lub zgłosić ustnie do protokołu władzy I. instancyi.

§. 56.

Sprawy należące po myśli niniejszej ustawy do kompetencji władz politycznych należy załatwiać w obu instancjach bezzwłocznie.

Postępowanie winno być w I. instancyi ustne. Z reguły należy się starać o załatwienie sprawy na jednym terminie. Do protokołu wpisuje się tylko istotne szczegóły sprawy i ustnie ogłoszone orzeczenie.

Odpis protokołu należy stronom na żądanie wydać.

Władza wydająca orzeczenie winna pouczyć strony o prawie, sposobie wniesienia i terminie rekursowym.

Orzeczenie zawierać ma także postanowienia co do ponoszenia ewentualnych kosztów dochodzeń, a mianowicie kosztów powołania rzeczoznawców i wyjazdów komisyjnych na miejsce sporu.

§. 57.

Orzecznictwo w sprawach nie przekazanych wyraźnie niniejszą ustawą władzom politycznym, należy do kompetencji c. k. Sądów właściwych na mocy ogólnie obowiązujących ustaw.

XIII. Rozporządzenie wykonawcze.

§. 58.

Rozporządzenie wykonawcze do niniejszej ustawy wyda c. k. Namiestnictwo za zgodą Wydziału krajowego.

§. 59.

Wykonanie tej ustawy poruczam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych, rolnictwa i sprawiedliwości.
